

УДК 165.242.2

Э.М. КАЛЯНЧУК
старэйшы выкладчык¹

С.М. САКАЛОВА, д-р філас. навук, дацэнт
прафесар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны¹
¹Палескі дзяржаўны ўніверсітэт,
г. Пінск, Рэспубліка Беларусь

Статья поступила 15 октября 2019г.

ГУМАНІСТЫЧНЫЯ КАШТОЎНАСЦІ І СФЕРА БЯСПЕКІ У ІНФАРМАЦЫЙНЫМ ГРАМАДСТВЕ

У прадстаўленым артыкуле аўтары акцэнтуюць увагу на бяспечнай экзістэнцыі асобы, працэсе пазнання, гуманістычных каштоўнасцях ў інфармацыйным грамадстве, антрапалагічным крызісе, што з'яўляецца навуковай навізнай, дэтэрмінаванай інфармацыйным гвалтам, кібератакамі, ваеннымі канфліктамі, міжнародным тэрарызмам. Сфера бяспекі ў інфармацыйным грамадстве займае асаблівае месца, што звязана з геапалітычнымі працэсамі, якія адбываюцца ў сацыюме (ваенныя канфлікты, глабальныя крызісы), якія змянялі грамадскае быццё, каштоўныя прыярытэты і свядомасць сучаснай асобы. І ў гэтым выпадку, узнікае заканамернае пытанне якое характарызуе ўзаемасувязь сферы бяспекі, гуманістычных каштоўнасцяў, гуманістычнай псіхалогіі ў інфармацыйна-камунікацыйным сацыюме.

Ключавыя словы: *бяспека асобы, пазнанне, дзейнасны падыход, культура бяспекі, інфармацыйнае грамадства, гуманістычныя каштоўнасці, гуманістычная псіхалогія.*

KALENCHUK Eleanor A. N.
senior lecturer¹

SOKOIOVA Svetlana N., Doctor of Philos. Sc., Associate Professor
¹Polessky State University, Pinsk, Republic of Belarus

HUMANISTIC VALUES AND SECURITY SCOPE IN THE INFORMATION SOCIETY

In this article, the authors focus on the safe existence of the individual, the process of cognition, humanistic values in the information society, anthropological crisis, which is scientific novelty, determined by information violence, cyber-attacks, military conflicts, international terrorism. The security sector in the information society occupies a special place, which is associated with the geopolitical processes taking place in society (military conflicts, global crises) that change social life, value priorities and the consciousness of the modern person. And in this case, a logical question arises characterizing the relationship between the security sphere and humanistic values in the information and communication space.

Keywords: *personal safety, cognition, activity approach, safety culture, information society.*

Ўвядзенне. У інфармацыйным грамадстве пастаянна ўзрастае роль сродкаў камунікацыі, што шмат у чым прадвызначае пазнанне чалавекам існуючай рэальнасці, дынамічна змяняе грамадскія адносіны, уплываючы на сферу бяспекі і гуманістычныя каштоўнасці [1].

Шматмерная прырода асобы, грамадская темпоральных чалавека і дзейнасны падыход, які вызначае разуменне асобай сацыяльнай рэальнасці, як ніколі раней актуалізуе пытанні, звязаныя з гуманістычнымі каштоўнасцямі, антрапалагічны крызісам, сферай бяспекі, так як «... з пэўнага моманту эвалюцыі галоўнай клопатам чалавецтва становіцца ўзнаўленне і ўдасканаленне ўсіх сацыяльных сістэм» [2, с. 15].

Адбываючыся сацыяльна-палітычныя, фінансава-эканамічныя, гісторыка-культурныя змены ў сучасным свеце адлюстроўваюць разнаветкарае развіццё грамадскіх адносін, што аб'ектыўна звязана са сферай бяспекі, з універсальнасцю культуры, маральным імператывам чалавека, а таксама з асаблівасцямі светаўспрымання, светаразумення, светапогляду асобы, якая павінна імкнуцца да гуманізму, матывуючы сябе да максімальна бяспечных дзеянняў (бяспека асобы).

Адзначым, што «... ідэя інфармацыйнага грамадства, якая ўзнікла ў сярэдзіне ХХ ст., была непарыўна звязана з усведамленнем новых магчымасцяў, якія адкрываюцца, камп'ютарнымі тэхналогіямі і прадбачаннем рэвалюцыйнага характару змен, якія будуць праведзены ў жыцці чалавека і грамадства электроннымі сродкамі захоўвання, перадачы і перапрацоўкі інфармацыі» [3, с. 5]. І ў працэсе таго, як сацыяльная адаптацыя чалавека і разуменне асобай законаў (заканамернасцяў) светабудовы дазваляе мэтанакіравана імкнуцца да максімальна бяспечнай экзістэнцыі, да інтэлектуальнай эканоміцы, да дыялогу культур, стабільнасці і свабодзе, якая «... важная і для дзяржавы ў цэлым – краіна павінна ўмець захоўваць сваю незалежнасць ...» [4, с. 164].

Інтэнсіўны абмен інфармацыяй часам правакуе канфлікт інтарэсаў, спараджаючы, як правіла, ўзнікненне канфліктагеннасці асяроддзя, і, як гэта ні парадаксальна, па прычыне свайго максімальна пазітыўнага гучання «каштоўнасць-сэнсавая клавіша», а

менавіта, гуманістычныя каштоўнасці (чалавекалюбства, пазнанне, дабро, справядлівасць), гуманістычная псіхалогія (унікальнасць асобы, магчымасць самаактуалізацыі) становяцца асабліва запатрабаванымі ў інфармацыйным грамадстве [5]. Нагадаем, што сёння ў свеце дамінуе рынак, лічбавая эканоміка, інфармацыйны гвалт, і сучасны чалавек, арыентуючыся на асаблівы тып рэальнасці, актуалізуе геданізм, індывідуалізм і сыход ад гуманістычных каштоўнасцяў, з прычыны чаго назіраецца дэфіцыт маралі, што, у сваю чаргу, зніжае эфектыўнасць сферы бяспекі і «... наносіць шкоду ў міжнародных адносінах» [6, с. 20].

Асноўная частка. Сучасная версія грамадскіх адносін сведчыць аб тым, што ажыццяўляецца пастаяннае ўздзеянне на свядомасць чалавека і рэалізуецца, як гэта ні парадаксальна, дэструктыўны патэнцыял асобы, абвастраючы супярэчнасці ў агрэсіўна-канкурэнтным асяроддзі з-за неабароненасці чалавека ад рознага роду небяспекі і пагроз, у тым ліку, інфармацыйнага гвалту (сродкі масавай інфармацыі, інтэрнэт).

У сувязі з гэтым, назіраецца паступовае перафарматаванне грамадскай свядомасці з выкарыстаннем небяспечных метадаў вядзення інфармацыйнай, бескантактавай, гібрыднай вайны, якія правакуюць узброеныя канфлікты, міжнародны тэрарызм (ваенізаваныя падраздзяленні, тэрарыстычныя групы), якія актыўна выкарыстоўваюць высокакакладную біялагічную, хімічную зброю) і, адначасова, аб'яцэннаваецца жыццё чалавека, сацыяльнай групы.

Сацыяльная рэальнасць, трансфармуючы грамадскія адносіны, грамадскую свядомасць, уплывае на светаўспрымання, светаразуменне, светапогляд асобы, і назіраецца высокая ступень неадэкватнасці індывідуальнай міжасобаснай рэфлексіі і масавых рэакцый. І ў выніку такой адмоўнай (разбуральнай) інфармацыйнай экспансіі назіраецца замена гуманістычнай арыентацыі асобы на агрэсіўна-брутальную, таму што «... інтарэсы маскіруюцца пад каштоўнасці, пры гэтым тэрмінальныя каштоўнасці падмяняюцца інструментальнымі, якія спакаваныя ў папулісцкія ідэалагемы дэмакратычных правоў і свабод чалавека» [7, с. 126].

Такім чынам, адбываецца аксіялагічная трансфармацыя соцыума, пераарыентацыя

асобы, і ў такім становішчы светаразуме чалавека змяняецца, пра што сведчыць антрапалагічны крызіс, які ахоплівае ўсе сферы жыццядзейнасці грамадства, у тым ліку і сферу бяспекі.

Сёння грамадскія адносіны сведчыць аб тым, што на тэрыторыі сучасных дзяржаў адбываюцца падзеі дэструктыўнага характару (ваенныя канфлікты, кібератакі), а таксама прапагандуюцца антыкаштоўнасці, пераважаюць дэвіянтныя стэрэатыпы паводзін асобы і сацыяльных груп, што трансфармуе соцыум, разбурае гуманістычна накіраваную і бяспечную экзістэнцыю асобы.

У выніку, як лічаць аўтары артыкула, усё гэта не спрыяе дамінаванню гуманістычных прынцыпаў у інфармацыйным грамадстве і аб'ектыўна зніжае ўзровень асабістай бяспекі, мінімізуючы культуру бяспекі. Пад культурай бяспекі разумеецца сукупнасць агульнакультурных правілаў, якія неабходныя чалавеку ў працэсе рэалізацыі бяспечнай экзістэнцыі асобы.

Адбываюцца сёння ў сацыяльнай рэальнасці працэсы, звязаныя з перафарматаваннем аксіялагічнай матрыцы асобы, што можа паступова прывесці інфармацыйнае грамадства да дысбалансу духоўных каштоўнасцей і дамінаванню антыкаштоўнасцяў, а пасля і да змены гуманістычных арыенціраў, дэмакратычнай канстанты грамадскіх адносін.

Заклучэнне. У выніку, па-першае, дамінаванне агрэсіўнай рэфлексіі правакуе аксіялагічна афарбаваную ланцуговую рэакцыю, у выніку якой змяняюцца каштоўнасці. У інфармацыйным грамадстве з дапамогай крытыкі існуючых правілаў і стэрэатыпаў паводзін асобы, не заўсёды выпадкова, а часцей мэтанакіравана руйнуюцца сацыяльныя нормы чалавека і сацыяльных груп. І гэта, як правіла, робіцца з дапамогай сродкаў масавай інфармацыі, інтэрнэт-тэхналогій, якія робяць акцэнт на маніпуляванні грамадскай свядомасцю, так як у «... глабалізуемым свеце дасягнення гуманізацыі, да якіх ішлі стагоддзі, у значнай меры абясцэньваюцца» [8, с. 14].

Па-другое, у працэсе антрапалагічнага крызісу назіраецца маральная дэградацыя чалавека, сацыяльных груп, што звязана з антыкаштоўнасцямі, якія трансфармуюць гуманістычную накіраванасць дзейнасці асобы.

Па-трэцяе, аксіялагічная «перазагрузка» свядомасці асобы, а таксама змяненне фармату грамадскіх адносін у існай сацыяльнай

рэальнасці як ніколі раней актуалізуе шматмерную дыялагічнасць сацыякультурных узаемадзеянняў у інфармацыйным грамадстве. І з гэтым сцвярджаннем складана не пагадзіцца па прычыне таго, што працэс дэмакратызацыі сацыяльных інстытутаў, якія ўяўляюць сабой пэўную грамадскую структуру, актывізуе працэсы сацыяльнай самаарганізацыі, канструктыўнае супрацоўніцтва розных дзяржаў у сферы бяспекі [9].

У сферы бяспекі сёння адбываюцца неадназначныя працэсы, якія патрабуюць мабілізацыі гуманістычнай матрыцы асобы, а таксама актуалізацыі аксіялагічнага аспекту ў інфармацыйным грамадстве:

- сучасныя грамадскія адносіны, як гэта ні парадаксальна, не заўсёды нацэлены на гуманізм і, як следства, часта мінімізаваны пазітыўныя праграміруемыя функцыі культуры, і па гэтай прычыне дамінуе крайні індывідуалізм, гвалт, канкурэнцыя, якія не дазваляюць, у выніку, дасягнуць стабільнасці ў соцыуме;

- ў інфармацыйным грамадстве антрапалагічны крызіс непасрэдна звязаны з бяспечай асобой, што становіцца важным фактарам, які характарызуе соцыум.

Такім чынам, антрапалагічны крызіс, як лічаць аўтары артыкула, выяўляецца ў комплексным дэструктыўным уздзеянні латэнтных сіл на пазнаючага чалавека, якія фактуюць свае дзеянні на фінансавэканамічнай, сацыяльнай палітыцы, духоўнай культуры (дзеінасць СМІ, навукавай, фінансавай элітаў, дзяржаўнай улады, нефармальнага аб'яднанняў, сацыяльных груп), дэстабілізуючы сітуацыю ў інфармацыйным грамадстве [10].

Такім чынам, сёння адбываецца канверсія сацыяльных інстытутаў, частковае разбурэнне сістэмных сувязяў, цэментуючых асобу і дзяржаву, як ніколі абвастраючы пытанні, звязаныя са сферай бяспекі, антрапалагічным крызісам і гуманістычнымі каштоўнасцямі ў інфармацыйным грамадстве.

Спіс літаратуры

1. Хроколов, В. А. Антрапалагічны крызіс у інфармацыйным грамадстве і бяспека асобы / В. А. Хроколов, А. А. Сакалова // Вестник Полесскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серыя грамадскіх гуманітарных навук. – 2018. – №2. – С. 48-54.
2. Лебедев, С. А. Многомерный человек: онтология и методология исследования / С. А. Лебедев, Ф. В. Лазарев. – М.: Выда-

- вєцтва Маскоўскага ўнiверсiтэта. – 2010. – 96 с.
3. Аляксееў, А. П. Інфармацыйная вайна ў інфармацыйным грамадстве / А. П. Аляксееў, І. Ю. Аляксеева // *Пытанні філасофіі*. 2016. – № 11. – С. 5-14.
 4. Махіавелі, Н. Жыццяпіс, светапогляд, цытаты / Н. Махіавелі. – СПб. : Вектар, 2006. – 191 с.
 5. Соколова, С. Н. Культура безопаснасці савременнага общества и аксиологическая матрица личности / С. Н. Соколова // *Вєснiк Палескага дзяржаўнага ўнiверсiтэта. Сєрыя грамадскiх i гуманiтарных навук*. – 2017. – № 1. – С. 66-73.
 6. Хантингтон, С. Столкновение цивилизаций / пер. с англ. Т. Велимеева / С. Хантингтон. – М. : АСТ: АСТ МАСКВА, 2006. – 571 с.
 7. Цілі, Ч. Дэмакратыя / Ч. Цілі ; пер. Т. Б. Менская. – М. : Інстытут грамадскага праектавання, 2007. – 263 с.
 8. Киселев, Г. С. Иллюзия прогресса / Г. С. Киселев // *Вопросы философии*. 2015. – № 4. – С. 13-25.
 9. Соколова, С. Н. Онтология безопасности и гуманистическая модернизация современного общества / С. Н. Соколова // *Вєснiк Палескага дзяржаўнага ўнiверсiтэта. Сєрыя грамадскiх гуманiтарных навук*. – 2017. – №1. – С. 35-48.
 10. Дык, А. Г. Безопасность современного человека и ценности в информационном обществе / А. Г. Дык, С. Н. Соколова // *Стратегия выживания в контексте биоэтики, философии и медицины: сборник научных статей с международным участием*. Тым 25. Кішынеў, 2019. – С. 187-190.
- References**
1. Khrokolov V.A., Sokolova A.A. Antropologicheskiy krizis v informacionnom obshhestve i bezopasnost' lichnosti [Anthropological Crisis in the Information Society and Personal Security]. *Vesnik Paleskaga dzjarzhaŭnaga ūniversitjeta. Seryja gramadskih humanitarnyh navuk* [Bulletin of Polesky State University. Series in Social Sciences and Humanities]. 2018, no 2, pp. 48-54. (In Russian)
 2. Lebedev S.A., Lazarev F.V. *Mnogomernyj chelovek: ontologija i metodologija issledovanija* [Multidimensional Man: Ontology and Methodology of Research]. Moscow: Publishing House of Moscow University. 2010, 96 p. (In Russian)
 3. Alekseyev A.P., Alekseyeva I.Y. Infarmacyjnaja vajna u infarmacyjnym gramadstve [Information War in the Information Society]. *Pytanni filasofii* [Philosophy Issues]. 2016, no 11, pp. 5-14. (in Belarusian)
 4. Machiavelli N. *Zhyccjapis, svetapogljad, cytaty* [Life description, world view, quotes]. SPb.:Vector, 2006, 191 p. (in Belarusian)
 5. Sokolova S.N. Kul'tura bezopasnosti sovremennogo obshhestva i aksiologicheskaja matrica lichnosti [Culture of Security of Modern Society and Axiological Matrix of Personality]. *Vesnik Paleskaga dzjarzhaŭnaga ūniversitjeta. Seryja gramadskih humanitarnyh navuk* [Bulletin of Polesky State University. Series in Social Sciences and Humanities]. 2017, no 1, pp. 66-73. (In Russian)
 6. Huntington C. *Stolknovenie civilizacij* [Collision of Huntington. Collision of civilizations]. Eds. T. Velimeev. M.: Nuclear heating plant: Nuclear heating plant Moscow, 2006, 571 p. (In Russian)
 7. Tilly C. *Djemakratyja* [Democracy]. Eds. T.B. Menskaya. M.: Institute of Public Design, 2007, 263 p. (in Belarusian)
 8. Kiselev G.S. Illjuzija progressa [Illusion of Progress]. *Voprosy filosofii* [Questions of Philosophy]. 2015, № 4. P. 13-25. (In Russian)
 9. Sokolova S.N. Ontologija bezopasnosti i humanisticheskaja modernizacija sovremennogo obshhestva [Ontology of Security and Humanistic Modernization of Modern Society]. *Vesnik Paleskaga dzjarzhaŭnaga ūniversitjeta. Seryja gramadskih humanitarnyh navuk* [Bulletin of Polesky State University. Series in Social Sciences and Humanities]2017, no1, pp. 35-48. (In Russian)
 10. Dyk A.G., Sokolova S.N. *Bezopasnost' sovremennogo cheloveka i cennosti v informacionnom obshhestve* [Security of Modern Man and Values in the Information Society]. *Strategija vyzhivaniya v kontekste biojetiki, filosofii i mediciny: sbornik nauchnyh statej s mezhdunarodnym uchastiem*. Volume 25. Chisinau, 2019, pp. 187-190. (In Russian)

Received 15 October 2019